

Domoški elementi u lirici Rikarda Katalinića Jeretova

Deset godina se navršilo od smrti našeg dragog Barba Rika, — poznatog pjesnika i rodoljuba Rikarda Katalinića Jeretova (1869—1954) i nemožemo propustiti priliku da se, makar i s malo rečenica, ne sjetimo njegove svjetle uspomene. Jer, Barba Rike je bio izvanredno dobar čovjek, veliki, neobični patriot, zapaženi i veoma popularni pjesnik, rado čitan u svim slojevima i jedinstveni poklonik mora i primorja, a osobito Dalmacije i Istre.

Barba Rike se i rodio u Voloskom, u Istri. Inače, porijeklom je Dalmatinac iz Trogira. Mnogi su neupućeni mislili, a i danas neki misle, da su Dalmatinci Barba Rike, Vladimir Nazor i Frano Supilo, veliki borci za slobodu Istre, rođeni Istrani . . . Pa i prva zbirka pjesama Rikarda Katalinića Jeretova, koja je ugledala svjetlo 1894. godine, nosi karakterističan naslov »Pozdrav istarskog Hrvata«.

Istra je uvijek u srcu Barba Riki. On s njome i za nju živi. To je on izrazio u mnogim lijepim svojim stihovima. U pjesmi »Istri« (1888), on joj pjeva:

*»Mila, moja divna domovino zlatna,
Što se tamo dižeš pokraj sinjeg mora,
Ubavi si stanak istarskih Hrvata,
Tebe moje srce obožavat mora«*

Završni stihovi te pjesme vizionerski nagovješćuju propast tuđina koji gazi istarsku zemlju i tamošnji siromašni puk i slobodu, koja je tu blizu:

*»Tuđin mora pasti — tebi raste snaga —
Sloboda će tebe poljubiti draga!«*

Pošto je završio četiri razreda hrvatske gimnazije, Rikard Katalinić Jeretov se upisao na mađarsku gimnaziju u Rijeci, u kojoj je bio nastavni jezik talijanski. U Rijeci, u tom mađarskom empiriju, on je osjetio svu gorčinu života: vidio je kako najšire hrvatske narodne mase gnječe stranci — uljezi: Talijani, Mađari, Nijemci. S Dobrilom, Kumičićem, Mandićem, Spinčićem, Laginjom, Carem Eminom, Nazorom, Milanom Marjanovićem i ostalim znamenitim prvcima, Barba Rike vodi žestoku borbu za hrvatstvo Istre. To je bila borba »Biti ili ne biti« protiv trojakog agresora: talijanizacije, germanizacije i mađarizacije, a ujedno to je i jedna od najsvjetlijih stranica naše nove povijesti.

Jedno vrijeme Katalinić Jeretov je proveo u Beču, a od 1890. do 1898. radi kao trgovački namještenik kod firme »Corak i drug«. u Zadru. Zatim, neko vrijeme radi u zadarskom »Narodnom listu« i literarnom časopisu »Iskra«. Sa Šibenčaninom — Dinkom Sirovicom, autorom zbirke pjesama »S dalmatinskih žala« (1895) i »Novih pjesama« (1901), pokrenuo je u Zadru književni časopis »Lovor«. Od 1904. do 1910. Katalinić Jeretov je uređivao kalendar-almanah »Svačić«.

Poslije sloma Austro-ugarske i stvaranja zajedničke države Barba Rike radi kod Presse-biroa, a zatim kao tajnik Jugoslavenske matice sve do 1927. godine. Od 1931. do 1941. godine živi u Splitu. Za vrijeme rata i okupacije Splita, Talijani su ga internirali u koncentracionom logoru na Liparima (1941—1942), a onda se vraća u Split i u njemu živi sve do smrti.

Od godine 1884., kada mu je objavljena prva pjesma, Katalinić Jeretov surađuje u mnogobrojnim jugoslavenskim časopisima, almanasima i dnevnicima. Ispod njegova pera kroz decenije nicali su pjesme, dječje pjesme, proza i drugi književni sastavci pod različitim pseudonimima: Barba Rike, Joja Iatagan, Riko ispod Učke i Frane s Marseća.

Značajno je spomenuti da je Rikard Katalinić Jeretov, zajedno s Vladimirom Nazorom i dr Hugom Werkom, uređivao časopis »L'Adriatico jugoslavo« (»Jugoslavenski Jadran«), koji je mnogo učinio u obranu našega mora i protiv otkarivanja našega žiteljstva. Barba Rike, je kao rijetko kdo volio naše more, naš Jadran pa i neki naslovi njegovih pjesničkih i pripovjedačkih zbirki nose karakteristične naslove: »Sa Jadrana« (1908). »Našim morem i našim krajem« (1911).

Barba Rike je, kao i svaki istinski pjesnik, stvarao »od srca«. Izuzetne radosti i veliki bolovi su ga neodoljivo gonili da pjeva. *Ali — više od svega preokupiralo ga je more, i on*

je moru svakako posvetio svoje najbolje stihove. I ne samo moru. Nego i svemu što je u vezi s morem, s pomorcima, a osobito našim prekrasnim primorskim krajolicima Dalmacije i Istre.

Moru je Barba Rike uputio i ove stihove apsolutne odanosti i privrženosti:

*»Ja te ljubim, gordo more,
Uspavano, umireno
i ljubim te, kada planeš
Divljom srdžbom razdraženo . . .«*

Na kraju ove svoje pjesme Barba Rike je zaželio da i poslije smrti, u grobu, osluškuje šum i buku mora:

*»I k'o mrtav želim snivat'
Na osami sred tvog žala,
Da ja čujem i u grobu
Čarnu pjesmu tvojeg vala!«*

Mornarima i svim pomorcima našim na svim morima i oceanima on upućuje i ove zanosne stihove, bodreći ih da ustraju i da razviju djedovski barjak, to jest da obnove moć i pomorsku slavu svojih predaka — džinova iz doba narodnih vladara, kada su naši ljudi bili jedini i apsolutni gospodari ove strane Jadrana i imali jednu od najvećih flota, prkošeci gramzljivoj Veneciji i ostalim pohlepnim tuđinama:

*»Olujne gorde, gromornog vala,
Vjetrine bijesne, sinovi zdravi,
Moja vas pjesma ushitom veljim
Diže i slavil' . . .
Plovite morem sretno i dalje,
Sokoli smjeli, braćo valova,
Razvijte na njem ponosni brzo,
Barjak djedova!«*

Isto to je on zaželio i u pjesmi »Moru«, koja je inkarnacija otpornosti i nesalomljivosti njegova roda, kojega će se — kada ustane u obranu svojih prava, slobode i nezavisnosti svoje — tuđini, silnici, bojati, jer će za njih biti strah i treset:

*»Tiho, mirno, slatko spavaš,
Tobom brza lađa plovi
Iz miloga krasnog doma
Tuđoj zemlji u kraj novi . . .«*

Jedna od najljepših pjesama Rikarda Katalinića Jeretova je njegova pjesma »Momče i more«, u kojoj se osjeća snažan utjecaj naše narodne lirike i narodnog melosa. Također je lijepa i njegova pjesma »Poslije oluje«, prepuna lirskih elemenata, sva natopljena neposrednim doživljajima i beskonačnom ljubavlju prema moru.

Svu silinu i bijes ekvinocijalnih noći na nepreglednim, beskrajnim morskim pučinama izrazio je Katalinić Jeretov u svojoj pjesmi »Nevèra«, krcatoj pravih poetskih, umjetničkih elemenata.

Osobito su svojom jednostavnošću i prpošnošću lijepe Katalinićeve pjesme »Sirena«, »Serenada«, »Barkarola«, »Romanca« i »Notturmo«.

U svojoj pjesmi »Sirena« Katalinić Jeretov dočarava nam svu ljepotu mora, u kome se pojavljuju Sirene i mame mlade mornare i pomorce.

Samo sin mora, Primorac, koji razumno voli more i sve što se stere oko njega, — a takav je bio Barba Rike, — mogao je stvoriti ove umjetnički nadahnuete stihove.

Iako pjesme Rikarda Katalinića Jeretova nemaju možda onaj umjetnički domet nekih drugih naših pjesnika (Vladimira Nazora, Milana Begovića), sinova mora, ipak u njima ima elemenata trajne umjetničke vrijednosti. Te pjesme žive u narodu, pamte se i predaju s koljena na koljeno, jer je Barba Rike pisao onako kako je osjećao i mislio, jer ga nikada nije zahvatila nikakva pomodna literarna zapadnoevropska struja, kojoj su platili obol mnogi naši književnici, Barba Rikini vršnjaci. Prema tome, i po svojim pjesmama i po svojim djelima na narodnoj stvari, Rikard Katalinić Jeretov je živ i živjet će vječno u svom narodu.